

ТОМОРҚА ЕР ЭГАЛАРИ ХАРАЖАТЛАРИНИ МОЛИЯВИЙ ҚЎЛЛАБ- ҚУВВАТЛАШДА СОЛИҚ ИМТИЁЗЛАРИНИНГ АҲАМИЯТИ

Хакимов Зафар Ибрагимович

ТМИ- мустақил тадқиқотчи

zafarxakimov39@gmail.com

Аннотация: Ушбу тадқиқот ишида, аҳоли томорқаларидан фойдаланиш харажатларини молиявий қўллаб- қувватлашда солиқ имтиёзларидан кенг қўламда фойдаланиш, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқаришда ердан ва мулкдан самарали фойдаланиш учун рағбатлантирувчи таъсирга эkanлиги баён этилган.

Калит сўзлар: Томорқа ер эгалари, солиқ имтиёзи, ер солиғи, мулк солиғи, солиқ кредити, ер рентаси.

Аннотация: В данном исследовании констатируется, что широкое использование налоговых льгот по финансированию использования приусадебных участков, оказывает стимулирующее влияние на эффективное использование земли и имущества в сельскохозяйственном производстве.

Ключевые слова: Землевладельцы, налоговый кредит, земельный налог, налог на имущество, налоговый кредит, земельная рента.

Annotation: This study states that the widespread use of tax incentives to finance the use of personal plots has a stimulating effect on the efficient use of land and property in agricultural production.

Key words: Landowners, tax credit, land tax, property tax, tax credit, land rent.

Томорқа ер эгалари фаолиятини давлат томонидан молиявий қўллаб- қувватлашда солиқ имтиёзларидан самарали фойдаланиш мамлакат

иктисодиётини ривожлантиришнинг асосий элементи ҳисобланади. Хусусан, қишлоқ хўжалигида майда ер эгалари фаолиятини солиқ имтиёзлари орқали қўллаб-қувватлаш жаҳон амалиётида самарали усуллардан бири ҳисобланади. Жумладан, томорқа ер эгаларидан ундириладиган (ер ва мол-мулк) солиқлар бўйича имтиёз тақдим этиш, рағбатлантирувчи хусусиятга эга бўлиш билан бирга маҳсулот ишлаб чиқарувчилар учун моддий техника базасини мустаҳкамлаш, сув ва энергия тежовчи технологияларни ишлаб чиқаришга жалб қилиш учун қўшимча молиявий ресурс билан таъминлаш имкониятини беради. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 23 октябрдаги ПФ-5853-сон “Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг 2020-2030 йилларга мўлжалланган стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида”ги фармонида “қишлоқ хўжалигида ердан самарали фойдаланиш мақсадида, ерларни солиққа тортиш механизмини такомиллаштиришни қайта кўриб чиқиш”⁹² бўйича вазифа белгилаб берилди. Жумладан, аҳоли томорқаларидан фойдаланиш самарадорлигини оширишда солиқларнинг рағбатлантирувчи функциясини кучайтириш ва самарали солиқ имтиёзларини амалиётга жорий қилиш долзарб вазифа эканлигини таъкидлаб ўтди. Маълумки, солиқ имтиёзлари маълум белги ва хусусиятлар билан бир-биридан фарқ қилади:

Ўзбекистонда мавжуд солиқ имтиёзлари таснифи⁹³

<p>Имтиёзлардан фойдаланиш тамойиллари</p>	<p>Имтиёзларнинг ўзига хос хусусияти бўйича турлари</p>	<p>Имтиёзларни тақдим этиш сабаблари</p>
--	---	--

⁹² Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 23 октябрдаги ПФ-5853-сон “Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг 2020-2030 йилларга мўлжалланган стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида”ги фармони.

⁹³ Муаллиф томонидан ишлаб чиқилди

1. Муддатлилик;	1. Солиқни	1. Томорқа ер
2. Ихтиёрийлик;	(базаси ва суммасини)	эгаларини қўллаб-
3. Тоифаловчи;	камайтирувчи	қувватлаш;
4. Камайтирувчи;	2. Солиқдан озод	2. Қишлоқ
5. Мақсадли;	(тўлиқ ёки қисман)	хўжалиги маҳсулотлари
6. Рағбатлантирувчилик.	қилувчи	ишлаб чиқарувчиларни
	3. Солиқ тўлаш	рағбатлантириш;
	муддатини (солиқ	3. Тармоқни
	каникули ва кредити)	ривожлантириш;
	кечиктирувчи	4. Соҳага янги
	4. Солиқ ставкаларини	инновацион
	пасайтирувчи	технологияларни олиб
	5. Солиқ чегирмалари	кириш;
	(солиққа	5. Ресурс
	тортилмайдиган	тежамкорлигига эришиш
	минимум)	ва ҳ.о.

Мамлакатимизда томорқа ер эгалари асосан ер ва мол-мулк солиғини тўлаш орқали бюджет даромадлари улушида ўзининг хиссасига эга.

Қишлоқ хўжалигида томорқа ер эгалари фаолиятини солиққа тортишда назарий ёндашувлар ўзининг мазмун ва моҳиятига кўра жаҳон амалиётида муносиб ўрнига эга. Бу хорижий етакчи иқтисодчи олимлардан: А.Смит, Ж.Турго, Ф.Кене, Н.Тургенев, С.Дюпон ва Д.Рикардоларнинг илмий тадқиқот ишларида ўз тасдиғини топган:

Ерга солиқ солиш бўйича назарий ёндашувлар⁹⁴

⁹⁴ Муаллиф томонидан ишлаб чиқилди

Солиқ солиш объекти	Фойдаланиш мақсади	Солиққа тортиш бўйича концептуал ёндашувлар
	<p>Иссиқхоналар, балиқ етиштириш учун сунъий ҳавзалар, маҳсулотларни сақлаш учун омборхоналар ва ҳ.о.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - қурилиш ва ер рента асосида солиққа тортиш (А.Смит); - бинолар банд қилган ерларни солиқдан озод қилиш (Ж.Турго); - ижара даромадларини солиққа тортиш (Ф.Кене, Ж.Турго); - ҳақиқатда олинган ёки олинishi мумкин бўлган ижара даромадларидан келиб чиққан ҳолда солиқ солиш (Н.Тургенев);
Томорқа ер участкаси	<p>Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштириш учун ер майдони</p>	<ul style="list-style-type: none"> - соф қишлоқ хўжалик маҳсулоти қийматидан келиб чиққан ҳолда солиққа тортиш (Ф.Кене, С.Дюпон); - ернинг яхшиланиш харажатларини ва бошланғич қийматини ҳисобга олган ҳолда солиқ ундириш (Д.Рикардо); - ҳисобланган ёки ҳақиқий рента асосида солиқ солиш (А.Смит); - ишлаб чиқарилган маҳсулот қийматидан келиб чиққан ҳолда солиққа тортиш (Г.Жорж);

Ҳозирги солиқ қонунчилигида амалиётга киритилган солиқ имтиёзларига назар ташлайдиган бўлсак, уларнинг мазмун - моҳияти айнан ушбу асослар билан йўғрилганлигини гувоҳи бўламиз.

Аҳолига тегишли томорқа ерларида суғориладиган ерлар унумдорлигидан фойдаланиш ва уни рағбатлантириш, қишлоқ хўжалиги оборотидан чиқиб кетган ер майдонларидан самарали фойдаланишда бозор механизмининг айрим жиҳатлари, хусусан, ер солиғи тўлашда ер унумдорлигини ошираётган хўжалик субъектларига ер солиғидан (қисман ёки тўла) имтиёзлар тақдим этиш молиявий қўллаб-қувватлашнинг самарали усули бўлиб хизмат қилади.

Маълумки, Томорқа ер эгалари ердан фойдаланганлик учун ижара ҳақи тариқасида ер участкасининг сифати, жойлашган манзили ва сув билан таъминланганлик даражасига кўра, унинг кадастр баҳоси (меъёрий қиймати)дан келиб чиққан ҳолда, ҳар йили ер учун ижара ҳақи яъни , ер солиғи тўлайдилар. Янги таҳрирда қабул қилинган “Солиқ кодекси”га кўра, 2020 йил 1 январдан бошлаб, фермер хўжаликларида ягона ер солиғи ўрнига ер солиғи тўлаш амалиётига ўтилди.Унда мулк ҳуқуқи, эгалик қилиш, фойдаланиш ёки ижара ҳуқуқлари асосида юридик ва жисмоний шахслар, фуқароларда бўлган ер участкалари ердан фойдаланувчилардан олинadиган ер солиғининг объекти ҳисобланади. Фермер хўжалигига берилган ер участкасидан фойдаланганлик учун ҳақ солиқ қонунчилигига асосан, ер солиғи тўловлари йилига икки марта: ҳисобот йилининг 1 сентябригача – йиллик солиқ суммасининг камида 30 фоизини ва ҳисобот йилининг 1 декабригача – солиқ суммасининг қолган қисмини тўлайди⁹⁵.

Муаллифнинг фикрича, ер солиғини тўлашда қулай шарт-шароитларни яратиш мақсадида уни тўлашни қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ишлаб

⁹⁵ Ўзбекистон Республикасининг Солиқ кодекси (янги таҳрири).(ЎзР 30.12.2019 й.ЎРК-599-сон Қонуни билан тасдиқланган).

чиқариб, реализация қилгандан сўнг, даромади маълум бўлганда тўлаш амалиётига ўтиш керак. Ҳисобот йилининг 1 сентябргача – йиллик солиқ суммасининг 50 фоизигача ва ҳисобот йилининг 1 декабригача – солиқ суммасининг қолган қисмини тўлайди. Бунда ер солиғини ҳисоблаш ва тўлаш бўйича харажат ва вақт тежалишига олиб келади, солиқ мажбуриятларини ўз вақтида амалга ошириш имкониятлари кенгайди. Ер солиғи яқунлаган ҳисобот йили кўрсаткичлари асосида экин майдони меъерий қийматидан келиб чиқиб белгиланади.

Томорқа ер эгалари фаолиятини молиявий қўллаб-қувватлашда солиқ имтиёзларидан фойдаланиш ва кўламини ошириш бўйича олиб борилган тадқиқотлар натижасида қуйидаги таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилди:

1. Томорқа ер эгаларини солиққа тортишда ерларнинг унумдорлик даражасидан келиб чиқиб, солиқ ставкаларини белгилаш;
2. Томорқа ер эгалари фаолиятини солиқ имтиёзлари орқали рағбатлантиришда ишлаб чиқариладиган маҳсулотнинг стратегик аҳамиятидан келиб чиқиб жорий қилиш;
3. Ер ва мол-мулк солиғини ундиришда табиий ресурс тежамкорлигига ва экологик муаммоларнинг ечимига этиборни қаратиш;
4. Аҳоли томорқаларида етиштирилган маҳсулотларни қайта ишлаш ва қўшимча қиймат занжирини ҳосил қилишдаги иштирокига қараб солиқдан имтиёзлар бериш;
5. Экспортга маҳсулот ишлаб чиқарувчи томорқа ер эгаларига солиқдан тўла ёки қисман имтиёзлар бериш;
6. “Инсофли” солиқ тўловчилар учун, охириги 5 йиллик солиқдан қарздорлиги бўлмаган томорқа ер эгаларига солиқ каникули ёки солиқ кредитини тақдим қилиш.

Ушбу таклифларни инобатга олган ҳолда солиққа тортиш механизмини такомиллаштириш ва амалиётга жорий қилиш қишлоқ хўжалигида томорқа ер эгалари фаолиятининг ривожланишига, аҳолини даромадининг ошишига, бозор

учун маҳсулот ишлаб чиқарувчилар ўртасида рақобат муҳитининг шаклланишига хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикасининг Солиқ кодекси (янги таҳрири),(ЎЗР 30.12.2019 й.ЎРҚ-599-сон Қонуни билан тасдиқланган)
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 29 июндаги ПФ-5468-сон «Ўзбекистон Республикасининг солиқ сиёсатини такомиллаштириш концепцияси тўғрисида»ги Фармони.
3. Ўзбекистон республикаси президентининг“Ўзбекистон республикаси қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг 2020-2030 йилларга мўлжалланган стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида” ги 23.10.2019 йилдаги ПФ-5853-сон фармони.
4. Воронин С., Корабоев Б., Ниязметов И., Угай Д. Международный опыт налогообложения недвижимости // Общество и экономика. – 2021. – Выпуск 2 С. 119-130.

Интернет ресурслари

1. <http://WWW.mf.uz> – (Ўзбекистон Республикаси Молия Вазирлиги расмий сайти)
2. <http://WWW.soliq.uz> – (Ўзбекистон Республикаси Давлат Солиқ қўмитаси расмий сайти)
3. <http://WWW.stat.uz> – (Ўзбекистон Республикаси Давлат Статистика қўмитаси расмий сайти)